ולית הילכתא [א]ככל הני שמעתתא אלא כי הא דא"ר יהושע בן לוי [ב]יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בארבע תפלות קשיא הילכתא אהילכתא אמרת הילכתא כריב"ל וקיימא לן הילכתא כרבא דאמר רבא [ג]יו"ט שחל להיות בשבת שליח ציבור היורד לפני התיבה ערבית אינו צריך להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו"ט הכי השתא התם בדין הוא דאפילו בשבת נמי לא צריך ורבנן הוא דתקוני משום סכנה אבל הכא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות: ולא באליה כו': חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו [ד]דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי:

מתני' [ה]אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט רבי ישמעאל אומר [ו]אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין [ז]בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: **גמ'** [ח]מ"ט [ט]לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט מנהני מילי אמר חזקיה וכן [י]תנא דבי חזקיה אמר קרא [1]ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר[כ] שאין ת"ל עד בקר מה ת"ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר [ל]אמר קרא [2]עולת שבת בשבתו [מ]ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט רבא אמר אמר קרא [3]הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו רב אשי אמר [נ](שבת) [4]שבתון

עשה

ככל הני שמעתתא. רב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי אלא כתפלה אחת כך מכרתה לכל דבר היום ומזכיר: **צריך להזכיר של שבת.** לומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יום הכפורים הזה וחותם מקדש השבת ויוה"כ ואע"פ שאין תפלת נעילה בשבת: **יום הוא שנתחייב כד' תפלות.** לאו תפלת הלילה בכלל אלא תפלות היום שחרית מוסף מנחה ונעילה: **שליח ציבור היורד ערבית.** המתפלל ברכת מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו: **משום סכנה.** מזיקין שלא היו בתי כנסיות שלהן בישוב וכל שאר לילי החול היו עסוקין במלאכתן וכגמרן מלאכתן מתפללין ערבית בביתן ולא היו באין בבית הכנסת אבל לילי שבת באין בבית הכנסת וחשו שיש שאין ממהרין לבא ושוהין לאחר תפלה לכך האריכו תפלת הצבור: [י]הכי גרסינן **נחום** (א) **אומר מדליקין בחלב מבושל.** והוא מהותן: **היינו ת"ק.** דאמר ולא בחלב כל חלב במשמע: **דרב ברונא.** דשרי ע"י תערובת שמן כל שהוא: **ולא מסיימי.** אין ניכר מי אוסר ומי מתיר: **מתני' שמן שריפה.** שמן של תרומה טמאה ובגמ' מפרש טעמא: **רבי ישמעאל אומר כו'.** בשבת: **עטרן.** [°]פסולתא דזיפתא: **מפני כבוד השבת.** שריחו רע: **שמן שומשמין כו'.** מסקנא דמילתא דחכמים היא: **צנונות.** צנון: **שמן דגים.** [°]מקרבי דגים שנימוחו: **פקועות.** [°]דלעת מדברי: **נפט.** מין שמן שריחו רע כדאמרינן בסדר יומא (דף לט.) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך שאין אדם רוצה לסייעו: **גמ' מנהני מילי.** דאין שורפין דאי לא ממעט לה קרא אית לן למימר ליתי עשה דבאש תשרופו וידחה את לא תעשה כל מלאכה: **שאין ת"ל עד בקר.** דמנא אמריתי אלא והנותר ממנו באש תשרופו דהא כתיב עד בקר ברישא: **בקר שני.** שהוא חולו של מועד והכי משמע והנותר ממנו לבקר ראשון עד בקר שני המתינו ותשרפוהו: **עולת חול.** כגון אברי תמיד של ערב יו"ט שלא הוקטרו מבעוד יום אין מעלין אותן משחשכה וכ"ש קדשים פסולים לא שרפינן: **הוא לבדו.** קראי יתירי נינהו דמלי למכתב אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם: **מכשירין.** מכשירי אוכל כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכירים: **לבדו.** למעוטי מילה שלא בזמנה דלא דחיא שבת ויו"ט דאי לא מעטיה קרא אתיא בק"ו דתידחי כפ' ר' אליעזר (לקמן קלג:) דהכי תניא התם ומה צרעת שדוחה את עבודה ועבודה דוחה את השבת מילה שלא בזמנה דוחה אותה דהכי תניא התם מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה ויליף לה מקראי שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה אתא לבדו לאפוקי מהאי ק"ו דלא תדרוש ליה. וממילא שמעינן מינה למלוה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינה דוחה יום טוב וה"ה לשריפת קדשים טמאים:

עשה

ולית הילכתא בכל הני שמעתתא. פי' בקונטרס כרב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי ואומר ר"י דלא היה לו למנות דרב גידל בהדייהו דאפילו ריב"ל מודה דאין צריך להזכיר של ראש חדש בנעילה כיון דנעילה בר"ח ליכא כלל וכן אנו נוהגין שלא להזכיר(א):

איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי. הקשה ריב"א אמאי לא מסיימי והא אמר בהמוכר פירות (ב"ב דף קנז:) דכל תנא בתרא לטפויי אתא [°]וי"ל דהכא דאיכא ג' תנאים איכא למימר דלא אתא לטפויי אלא אמוס המדי דאמר מדליקין בחלב מבושל בעייניה ואתו חכמים למימר אפילו במבושל אין מדליקין בעייניה אבל בנתינת שמן לתוכו מותר וטעמא דת"ק נמי איכא למימר דאסר בנתינת שמן דומיא דזפת ושעוה ולא מסיימי משום דאיכא למימר תנא בתרא לטפויי אתא: **לפי** שאין שורפין קדשים ביו"ט. וא"ת היכי ילפינן תרומה מקדשים דקדשים דין הוא שאין שריפתן דוחה יו"ט לפי שאין יכול ליהנות בשעת שריפה ולא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותר' נמי שלא לצורך אלא שלא לצורך אוכל נפש אבל צריך שיהא קצת צורך להתחמם או לשום הנאה אבל הבערה לגמרי שלא לצורך לא הותרה אלא שריפת תרומה טמאה שמותר ליהנו' בשעת שריפה למה יאסר מאי שנא משמן חולין שמותר לשורפו ולהדליקו להנאתו דלאו תרומה לפי שיש מצוה בשריפתה מיגרע גרע ואומר ריב"א דודאי גרע [°]דכיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה אם כן הבערה זו אינה לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת ביעור' ולהכי לא דמיא יו"ט מידי דהוה אנדרים ונדבות [°]דאין קרבים ביו"ט למ"ד משלחן גבוה קא זכו וכן שתי הלחם לדידיה אין אפייתן דוחה יו"ט אע"פ שיש בהן אכילת אדם משום דעיקרן לצורך גבוה ולמ"ד קריבין ביו"ט היינו משום דקסבר דעיקר שחיטתן ואפייתן נמי לצורך אדם אבל שריפת תרומה טמאה ודאי לשם מצות ביעור ולא לשם הנאה הלכך אסור ביו"ט כשאר קדשים ולר"י נראה דלא שייך בשריפת תרומה לומר משולחן גבוה קא זכו ולא דמו לשתי הלחם שהאפייה היא לצורך גבוה שהרי אחר אפייה צריך לעשות בהם תנופה וכן אחר שחיטת נדרים ונדבות עושין מהן לגבוה אבל תרומה טמאה אין עושין ממנה לגבוה כלום וליכא למימר בה משולחן גבוה קא זכו והכי מפרש ר"י לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט פי' גזרו תרומה אטו קדשים [°]וא"ת ומאי איריא אטו קדשים משום דאין שורפין קדשים ביו"ט [°]נגזור משום תרומה שלא לצורך דאפילו שורפין קדשים ביו"ט דאתי עשה ודחי לא תעשה תרומה שלא לצורך אין שורפין דמשמע מתוך פרש"י בסמוך דאין עשה בשריפתה אלא מדרבנן וי"ל דשריפת תרומה שלא לצורך לא שכיח דשום אדם לא ישרפנה חנם כיון שיכול ליהנות בשריפתה וכדמוכח בירושלמי כלשון הזה: **בקר** שני לשריפתו. וא"ת אי בקר שני דוקא ואינו יכול לשורפו בליל מוצאי יו"ט היכי מוכח דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב הא ע"כ אינו מטעם דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב דהא בליל מוצאי יום טוב נמי אין שורפו ואם כן גזרת הכתוב הוא לשרוף בבקר שני וי"ל הא דאין שורפין בלילה היינו משום דהקפיד הכתוב שלא לשרוף הקדשים בלילה כדאשכחן בשלמים דאין נאכלין לאור שלישי ואפילו הכי אין נשרפין אלא ביום השלישי באם ישרף ביום אתה שורפו כו' (דף ג. ושם) ביום השלישי כדדרים בריש פסחים: **ולא** עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב. תימה כיון דקרא בשבת איירי מנא ליה למדרש ולא עולת חול ביום טוב דילמא דוקא ולא חול בשבת דחמיר מיום טוב וי"ל דאביי סבר כרבי עקיבא דדריש בפרק אלו קשרים (לקמן דף קיד.) עולת שבת בשבת אחרת לימד על חלבי שבת שקריבין ביום טוב מדאיצטריך קרא למשרי עולת שבת ביום טוב אם כן עולת חול ביום טוב אסור דסבר נדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב כדאמר התם ורבי ישמעאל פליג התם ודריש עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבין בי"ה אבל שקריבין ביום טוב לא איצטריך דקסבר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב: **ולא** מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו. פירש בקונטרס מה צרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה שבת שנדחית כו' וקשה בפרק ר"א דמילה (לקמן דף קלג: ושם) לית ליה לרבא א)האי ק"ו ואומר דקסבר האי דצרעת דוחה את העבודה לאו משום דחמירא אלא משום דגברא הוא דלא חזי והר"ר יוסף פורת לא גריס דאתיא

בק"ו

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ב מהל' תפלה הל' טו טוש"ע א"ח סי' רסח ס"ב וסי' תכג סעיף ג:
נו ב מיי' פ"ב מהל' תפלה הל' ז טוש"ע א"ח סי' תרכג סעיף ג:
נז ג מיי' פ"ט מהלכות תפלה הל' יב סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' רסח ס"ט וסי' תריט סעיף ג:
נח ד מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סי' רסד סעיף ג:
נט ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף י:
ס ו מיי' פ"ג מהל' יו"ט הל' ח:

◆

מוסף רש"י

משום סכנה. דהא ניתנה רשות למזיקין כדתניא בערבי פסחים (קיב:) לא יצא אדם יחיד בלילי רביעיות ובלילי שבתות וכו' ותשו רבנן שמא בתר דנפקי ציבורא איכא אינש דלא צלי בהדי ציבורא ויתפלל יחידי ויסתכן, עמדו ותקנו שליח ציבור ברכה אחת מעין שבע, ואי איכא דלא צלי יכוין לבו למילתי תיבות דמעין שבע וייענה אמן על חתימתו ותעלה לו ברכה זו במקום הז' ברכות ויפטר ויצא מכן ידי חובתו (מחזו"ו סי' קה והתשובות רש"י). **שאין ת"ל עד בקר.** תמיה, והנותר ממנו עד בקר, דמאי למכתב והנותר באש תשרפו, אלא אשריפה קאי והכי קא' והנותר ממנו כזמן שאמרתי לך, דהיינו בקר ראשון, כשיבא בקר שני שהוא חולו של מועד תשרפו, אבל ביו"ט לא (לקמן קלג. ובכורות תמורה ד:). **ולא עולת חול ביו"ט.** אלמא אפילו הקטר עולה אינו דוחה יו"ט וכ"ש שריפת פסול שלה (פסחים פג.). **ולא מכשירין.** היכולין לעשות מבעוד יום (שם ושמות יב טז). **ולא מילה שלא בזמנה.** כגון גר שנתגייר וקטן שנולד בין השמשות ועבר זמנו נשהייה למחר, והכי שריפת פסול קדשים נמי כמילה שלא בזמנה, דאפשר לשהוייה דמי (פסחים שם).

◆

תוס' ישנים

א) ור"ת עשה ק"ו מאוכל נפש שלא נכרתו עליו [י"ג בריתות] ואיכא למיפרך מה לאוכל נפש שכן מצוה עוברת:

◆

רב נסים גאון

במה מדליקין. לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה מק"ו. עיקרה בפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת, (דף קלג) [ותנן] הת"ר מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה יו"ט אינה דוחה אלא בזמנה. ואמרינן (שם דף קלג) מנא הני מילי, אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה (שמות יב) לא תותירו ממנו עד בוקר וכו'. והכין כתב אדוננו האיי גאון בפירושיה, מילה אינה דוחה יו"ט אלא בזמנה ומי שעבר שמיני שלו אינו נימול ביו"ט, ותנן (שבת דף קלז) קטן נימול לח' לט' לי' לי"א לי"ב, ותני בה יו"ט אחר שבת נימול לי"א, ואפילו יו"ט שני אינה דוחה דקתני ב' ימים טובים של ראש השנה נימול לי"ב. מנהני מילי ושמעתא ועיקר דילה בגמרא דביצה צולין (פסחים דף פג) דתנן העצמות והגידים והנותר וכו', שאין דוחה לא את השבת ולא את יו"ט, ואיתמרו בה הני ד' טעמי, וקאמר רבה מילה הבאה שלא בזמנה לא דחיא יו"ט מק"ו. (והכי) [והיכי] דאמי מה עצמות וגידים ונותר דפסח לא דחו ועולת חול לא דחיא יו"ט, מילה שלא בזמנה לא כל שכן. ושמעתי בה פירוש אחר בפנים אחרות והכין איתמר, לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה בק"ו, הראה כי המילה שלא בזמנה ביו"ט הייתי סבור שהיא מותרת מק"ו, והיה לי לומר, א"כ עשיית אוכל נפש שהוא רשות, כגון שחיטה ובישול ואפייה, פטריה רחמנא עשייתו ביו"ט, מילה שלא בזמנה שהיא מצוה לא כל שכן שתעשה ביו"ט. לפיכך הוצרך לבדו להודיענו כי אוכל נפש לבדו מותר לעשותו ביו"ט ולא מילה שלא בזמנה, ונראה מה שהייתי סבור מק"ו בזה המיעוט שמיעט בו הכתוב דהיינו לבדו, ולולי הוא, היה עולה על דעתנו כי מילה שלא בזמנה ביו"ט, מותרת מקל וחומר.

מסורת הש"ס

א) [לעיל כה.], ב) [לעיל כג:], ג) תוספתא פ"ב, ד) [לעיל כג: וש"נ], ה) לקמן קנג. פסחים פג: תמורה ד: ע"ש, ו) [צ"ל באליה תפרום שאין כו'], ז) [עי' תוס' לעיל כ: ד"ה נורה], ח) [פסחים נט:], ט) כפורי ליתא, י) [עיין לעיל כתובות כ:], כ) [שמות יג], ל) [שם כ], מ) [עי' תוספות כתובות נב. ד"ה ליתא], נ) [עי' מ"ש רש"י במשנה כלה כו: ד"ה חלה שנטמאת וכו'], ס) [ביצה יג.], ע) [עי' תוס' פסחים מ. ד"ה לא תקרה ותוס' כלה כו: ד"ה ועל],

◆

תורה אור השלם

1 ולא תותירו ממנו עד בקר והנתר ממנו עד בקר באש תשרפו: שמות יב י
2 עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה: במדבר כח י
3 וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: שמות יב טז
4 דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש: ויקרא כג כד

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג נחום המדי אומר:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה עטרן פסולתא דזיפתא. עי' לעיל כ ע"ב: שם ד"ה שמן דגים מקרבי דגים שנימוחו. עי' לקמן סו ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו: שם ד"ה פקועות דלעת מדברי. עיין [illegible] תוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא כו' וי"ל דהכא דאיכא שלשה תנאים. עיין בכ"ק נט ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו כתב גופא: שם ד"ה לפי בו' נגזור משום תרומה שלא לצורך. ק"ל הא גם בשלא לצורך היי רק דרבנן [illegible] ואולי דקושייתם אהאה דלעיל כג ע"ב ד"ה אמר מר לפי שאין שורפין קדשים דאיהו לא ס"ל הואיל [illegible] מיום טוב לחול:

◆

רבינו חננאל

כרבי יהושע בן לוי דאמר יוה"כ שחל להיות בשבת המתפלל תפלת נעילה צריך להזכיר של שבת, יום הוא שנתחייב בד' תפלות. והלכתא כרבא דאמר שליח ציבור היורד ערבית ביום טוב שחל להיות בשבת א"צ להזכיר של יו"ט שאילמלא שבת אין ש"ץ יורד ערבית ביום טוב ומשום סכנה הוא, בשבת אין ביום טוב לא. אבל הא דאמר רב ר"ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא א"צ להזכיר של ר"ח שאילמלא שבת אין נביא בר"ח, גם זה שאמר המפטיר בנביא במנחה ביו"ט שחל להיות בשבת א"צ להזכיר של יו"ט שאילמלא שבת אין נביא במנחה ביו"ט, בהני (תלת) [תרתי] לית הלכתא כוותיה דרב. ואקשינן אהא דתנן ותנ"א אחד חלב מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו, היינו ת"ק דתני לא באליה ולא בחלב, ונחום פליג עלייהו ואמר מדליקין בחלב מבושל, מכלל דת"ק אסר אפילו בחלב מבושל. ושנינן יש לומר כן ת"ק סבר אין מדליקין בחלב מבושל בפני עצמו ואם נתן בהן שמן מותר כרב ברונא אמר רב, נחום מתיר בחלב מבושל אע"פ שלא נתן בהן שמן, ורבנן בתראי אסרי אפילו בשנתן בהו שמן. ומנא לן דאין שורפין קדשים ביו"ט. חזקיה תני מלא תותירו. אביי אמר עולת שבת בשבתו, ולא עולת חול בשבת ולא עולת יו"ט בשבת, וכן לא עולת חול ביו"ט. רבא אמר כתיב הוא לבדו יעשה לכם, הוא ולא מכשירין, לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו ומה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות שלא בזמנה אין דוחה יום טוב, קדשים שלא נכרתו עליהן [ינ בריתות] אינו דין שלא ידחו יו"ט שלא בזמנם, כגון קדשים שעבר זמנן דנעשו נותר וטעונין שריפה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones